

”

Пігович І., Юга О. Комікс як дидактичний інструмент у викладанні громадянської освіти: теорія та практичний досвід. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2026. Том 14, № 3. С. 111-117. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol14i3-015>.

Pihovych I., Yuha O. Komiks yak dydaktychnyi instrument u vykladanni hromadianskoi osvity: teoriia ta praktychnyi dosvid [Comics as a didactic tool in teaching civic education: theory and practical experience]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice*, 2026. Vol. 14, No 3. S. 111-117. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol14i3-015>.

УДК 37.091.33:316.77

DOI: 10.31110/2616-650X-vol14i3-015

Ірина ПІГОВИЧ

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

<https://orcid.org/0009-0002-1598-9109>pihovych@kpnpu.edu.ua**Олександр ЮГА**

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-9872-8929>juha@kpnpu.edu.ua

КОМІКС ЯК ДИДАКТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ У ВИКЛАДАННІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД

Анотація. У статті проаналізовано доцільність використання коміксу як дидактичного інструменту у викладанні громадянської освіти в умовах модернізації української освіти та переходу до її компетентнісної моделі, що вимагає інноваційних методів навчання, здатних поєднати когнітивну й емоційну складові. Розкрито роль і значення графічної історії у підготовці майбутніх вчителів, як форми візуального наративу, що дозволяє моделювати реальні життєві ситуації, відтворювати суспільні конфлікти, моральні дилеми та правові проблеми у доступній для учнів формі. Звернено увагу на можливості розвитку критичного мислення, формування навичок аналізу, підвищення рівня медіаграмотності та усвідомленому ставленні до інформаційного середовища. Авторами презентовано власну методiku створення навчальних коміксів, виділено основні етапи (вибір теми, конструювання сюжету, поділ на кадри та роботу з персонажами), підкреслено важливість оптимальної кількості фрагментів та мінімізації текстових «бульбашок» для збереження візуальної виразності. Окрему увагу приділено цифровим платформам, які забезпечують педагогів готовими шаблонами та інструментами для інтерактивної роботи, та обґрунтовано вибір онлайн сервісу StoryboardThat. Запропоновано власний приклад коміксу до таких тем з громадянської освіти як «Маніпулятивний вплив медіа» та «Критичне сприйняття та протидія маніпуляціям мас-медіа». Дослідження проведено серед студентів історичного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Практичний досвід засвідчив високий рівень зацікавленості майбутніх фахівців у створенні власних коміксів, що активізувало їхню креативність, критичне мислення та навички командної роботи. Подано діаграму розподілу відповідей студентів на кожне запитання. Результати анкетування та спостереження підтвердили позитивне ставлення до використання коміксів у навчанні: більшість респондентів визнали їх ефективним засобом для опанування тем громадянської освіти та готові інтегрувати цей інструмент у майбутню професійну діяльність.

Ключові слова: комікс; дидактичний інструмент; цифрові платформи; інтерактивні методи навчання; громадянська освіта; здобувачі освіти.

Iryna PIHOVYCH

Kamianets-Podilskiy Ivan Ohienko National University, Ukraine

<https://orcid.org/0009-0002-1598-9109>pihovych@kpnpu.edu.ua**Oleksandr YUHA**

Kamianets-Podilskiy Ivan Ohienko National University, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0001-9872-8929>juha@kpnpu.edu.ua

COMICS AS A DIDACTIC TOOL IN TEACHING CIVIC EDUCATION: THEORY AND PRACTICAL EXPERIENCE

Abstract. The article analyzes the feasibility of using comics as a didactic tool in the teaching of civic education in the context of the modernization of Ukrainian education and the transition to a competency-based model, which requires innovative teaching methods capable of integrating cognitive and emotional components. The role and significance of graphic storytelling in the training of future teachers are revealed as a form of visual narrative that enables the modeling of real-life situations and the representation of social conflicts, moral dilemmas, and legal issues in a form accessible to students. Attention is drawn to the potential for developing critical thinking, forming analytical skills, increasing the level of media literacy, and fostering a conscious attitude toward the information environment. The authors present their own methodology for creating educational comics and identify the main stages of this process (topic selection, plot construction, panel division, and character development), emphasizing the importance of an optimal number of panels and the minimization of text "speech bubbles" in order to preserve visual expressiveness. Special attention is given to digital platforms that provide educators with ready-made templates and tools for interactive work, and the choice of the online service StoryboardThat is substantiated. The authors propose their own examples of comics on such civic education topics as "Manipulative Influence of the Media" and "Critical Perception and Counteraction to Mass

Media Manipulation". The study was conducted among students of the Faculty of History at Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University. Practical experience demonstrated a high level of interest among future specialists in creating their own comics, which stimulated their creativity, critical thinking, and teamwork skills. A diagram illustrating the distribution of students' responses to each question is presented. The results of the survey and observations confirmed a positive attitude toward the use of comics in education: the majority of respondents recognized them as an effective means of mastering civic education topics and expressed readiness to integrate this tool into their future professional activity.

Keywords: comics; didactic tool; digital platforms; interactive teaching methods; civic education; students.

Постановка проблеми. В сучасних умовах трансформації української освіти, орієнтованої на реалізацію Концепції Нової української школи (далі – НУШ) [6], компетентнісного та діяльнісного підходів, а також необхідність формування в учнів широкого спектру громадянських і соціальних компетентностей, особливого значення набуває пошук ефективних дидактичних інструментів. Зокрема йдеться про такі з них, які здатні забезпечити не лише активну, а глибоко усвідомлену участь учнів в освітньому процесі та посприяти осмисленню складних суспільно-політичних явищ як минулого, так і сьогодення, набуттю досвіду життя в демократичному суспільстві. З огляду на що, традиційні засоби навчання слід доповнювати візуальними дидактичними розробками, до яких відноситься навчальний комікс. Він поєднує в собі текстову й образну інформацію, що значно підвищує рівень розуміння навчального матеріалу, сприяє розвитку критичного мислення та емоційного залучення ("занурення") здобувачів освіти в сутність матеріалу, що вивчається в контексті конкретної теми.

Дидактичні комікси стали складовою освітніх систем багатьох країн світу, зокрема й України, де їх елементи інтегровано у навчальні матеріали НУШ. Наприклад, в рамках культурно-мистецького проєкту «Українська література в коміксах» створено малюнки за творами шкільної програми 7-11 класів [5]. Втім, аналіз наукової та навчально-методичної літератури засвідчує, що в історичній та громадянській освітній галузі дидактичні комікси застосовуються значно рідше, ніж у інших. Варто зазначити, що громадянська освіта як освітній компонент передбачає опанування учнями великого масиву абстрактних категорій, таких як права людини, демократія, верховенство права, громадянськість та інші, що часто виявляються непростими для розуміння. Крім того, зростання ролі візуальної культури та медіаграмотності в умовах цифровізації освіти та інформаційної перенасиченості актуалізує потребу використання графічних історій на уроках громадянської освіти й відповідає когнітивним особливостям сучасних учнів (представників покоління цифрових користувачів), сприяючи формуванню навичок аналізу медіатекстів. Застосування малюнків покликане також посприяти непростій справі врахування в освітньому процесі індивідуальних особливостей учнів, адже дозволяє кожній дитині працювати у тому темпі та ритмі, які зручні для неї. За таких умов в якості ефективного дидактичного інструменту в арсеналі вчителя, як на нашу думку, має бути комікс. Тому виникає необхідність розробити методику створення і впровадження дидактичних коміксів на уроках громадянської освіти, а також оновити методичні матеріали в системі професійної підготовки вчителів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з окресленої теми свідчить про незначну кількість вітчизняних досліджень, в яких би йшлося про використання коміксів в освітньому процесі в закладах загальної середньої освіти саме в контексті викладання громадянської освіти. Більшість з наявних публікацій стосується загального контексту дидактичного потенціалу коміксів в освітньому процесі. Так, на переконання Н. Вострякової, комікс є потужним інструментом впливу на дитину, який здатний формувати світогляд, за допомогою коміксу, який відтворює реальні життєві ситуації, стає можливим наблизити навчання до життя [1, с. 230-231]. О. Деркачова розглянула дидактичний комікс у системі освітніх інновацій у процесі підготовки майбутніх вчителів до їхньої практичної діяльності, визначила його переваги як візуального засобу репрезентації навчального матеріалу. На її думку, робота з коміксами, їх створення не тільки візуалізують навчальний матеріал, а й стимулюють розвиток творчих здібностей учнів, підвищують інтерес до навчання [3, с. 111]. У свою чергу Л. Остапенко й О. Соловійова зазначають, що використання коміксів в навчальному процесі стає актуальним, коли мова йде про викладання і засвоєння учнями складного навчального матеріалу. На їх думку, підбір коміксів, вбудовування їх в програму й план уроку спрощує та полегшує запам'ятовування матеріалу, а на відміну від звичайного тексту комікс має ще й графічне представлення наданої інформації, особливою рисою якої є відсутність перенасичення завдяки обмеженій кількості текстової інформації [7, с. 121]. О. Соснюк й І. Остапенко розкрили потенціал графічних історій як інноваційного засобу активізації національної та громадянської самоідентифікації молоді, прийшовши до висновку про широкі можливості і високу результативність його застосування [9, с. 194]. М. Лавренова дійшла висновку, що емоційно забарвлена інформація в малюнку сприяє кращому засвоєнню, адже пробуджує почуття слухача [4]. О. Гудошник описує значення та використання коміксу в освітньому та науково-популярному просторі, розглядаючи його як інструмент сучасної комунікації [2].

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування дидактичного потенціалу коміксів у викладанні громадянської освіти та опис практичного досвіду їх створення й використання в освітньому процесі майбутніх учителів.

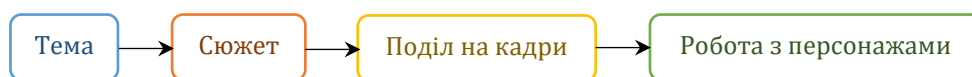
Методи дослідження. Для досягнення мети дослідження було використано теоретичні та емпіричні методи. Зокрема, теоретичні: аналіз та синтез науково-методичної літератури та інформаційних джерел; емпіричні: педагогічне спостереження за освітнім процесом майбутніх вчителів з громадянської освіти, узагальнення власного досвіду, анкетування в цілях з'ясування стану готовності створення та впровадження дидактичних коміксів як ефективного інструменту у майбутній педагогічній діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах активного впровадження цифрових технологій в освітній процес комікс постає як доступний та методично доцільний дидактичний засіб, що поєднує творчу активність здобувачів освіти, використання цифрових інструментів і формування громадянського мислення. Графічні методики набувають дедалі більшого поширення в освітньому та науковому просторі, оскільки забезпечують ефективну комунікацію та виразну емоційну дію [2]. Виходячи з того, що дидактичні інструменти з громадянської освіти мають моделювати реальні життєві ситуації, спонукати до дискусії та рефлексії, бути інтерактивними та контекстуально близькими до учнів, комікс повною мірою відповідає цим вимогам, адже дозволяє відтворювати суспільні конфлікти, моральні дилеми та правові ситуації у доступній формі [9]. Застосування графічних історій у навчанні з громадянської освіти надає можливість репрезентувати різноманітні тематичні напрями та сприяє осмисленню складних абстрактних понять з різних тематичних блоків шляхом моделювання проблемних ситуацій у форматі візуального наративу.

Важливо зазначити, що у коміксі будь-який процес, подію чи явище можна розкласти на складові. Тому при їх створенні потрібно правильно виділити ці компоненти, розставити необхідні акценти, зосередити увагу на головному. Здобувачам вищої освіти, як майбутнім вчителям, варто пам'ятати, що комікс – це форма, яку можна наповнити потрібним змістом, все залежить від задуму того, хто створює, бо він малює історію, а не окремі картинки, він має звести їх в єдине ціле, змонтувати, виразити ту чи іншу ідею, ще й зачепити читача (учня), примусити його пережити історію, і зробити правильні висновки [1, с. 229-230; 4].

На сьогодні існує велика кількість онлайн-сервісів для створення коміксів, які пропонують педагогам готові шаблони з розміщення кадрів, різноманіття сцен і персонажів, а також можливість використання технологій штучного інтелекту. До цифрових платформ, які найчастіше використовують в освітніх цілях, належать: Pixton (платформа для створення коміксів з функцією Classroom), Canva (універсальний графічний редактор із шаблонами коміксів), StoryboardThat (платформа для створення історій у форматі розкадровки з великою бібліотекою сцен та персонажів) та генератори зображень на основі технологій штучного інтелекту (AI-інструменти) [3]. Педагог самостійно обирає онлайн-платформу для візуального відтворення графічної історії, зважаючи на її функціональні можливості, наявні елементи та рівень інтерактивності.

Ідею створення власних дидактичних коміксів для уроків громадянської освіти підтримали здобувачі вищої освіти історичного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка предметних спеціальностей Середня освіта (Історія) та Середня освіта (Історія та громадянська освіта). Інформаційний блок заняття охоплював теоретичні засади створення мальовписів, сформовані на основі нашого досвіду роботи з навчальними історичними коміксами. У його межах ми виокремили чотири ключові етапи творчого процесу та охарактеризували їх (Рис. 1).

Рис. 1. Етапи створення дидактичного коміксу

На першому кроці необхідно обрати тему. Зрозуміло, що навіть для написання міні-історії важливо добре володіти її матеріалом, тому ми пропонуємо майбутнім педагогам самостійно визначити предмет розповіді відповідно до змісту програми освітнього компонента. Вдалий вибір теми визначає успіх її розкриття, дозволяє поглянути на ситуацію по-новому та передати її у візуальній формі.

Другий етап полягає у конструюванні сюжету майбутнього мальовпису. Це відповідальна частина процесу, оскільки необхідно чітко сформулювати мету та головні завдання, які сприятимуть розкриттю суті проблеми представленої графічної історії. Варто зауважити, що написання сценарію вимагає багато часу, а тому, на нашу думку, доцільно об'єднати студентів у підгрупи з 2-3 осіб та запропонувати їм розділити обов'язки – сценарист, дизайнер та редактор. Таке рішення дозволить не лише структурувати роботу, а й отримати якісний результат та розвинути навички роботи в команді. Однак, в ході виконання завдання були випадки, коли здобувачі освіти виявляли бажання одноосібно

працювати над коміксом з ціллю візуалізації власного бачення ситуації. Подібні роботи вирізнялися індивідуальним підходом та оригінальністю інтерпретацій, що підвищувало їхню цінність та цікавість до них читачів.

На наступному кроці відбувається розбиття історії на фрагменти. Кожен із них складається з трьох частин: заголовку, зображення та короткого опису. Обрана структура зумовлена дидактичною метою малювання, оскільки лише через діалоги складно донести основну ідею розповіді. Отже, майбутнім вчителям необхідно продумати кожен кадр, розпочавши з місця події, персонажів та додаткових предметів. Основною проблемою для підгруп на цьому етапі є вдалий поділ історії на частини. Наприклад, хтось зробив занадто мало кадрів, що в результаті призвело до незрозуміння змісту, а хтось навпаки створив велику кількість фрагментів, що не завжди доцільно у випадку дидактичного коміксу. Згідно з власними спостереженнями, ми рекомендуємо обмежитися чотирма кадрами. Вважаємо, що вказана кількість буде оптимальною для висвітлення суті історії та здобувачі середньої освіти на її опрацювання витратять не більше 7 хвилин, що робить такий комікс ефективним дидактичним інструментом на уроці. Однак, важливо не лише продумати картинку, а й заголовок та її опис. У заголовку вміщено назву кадру, а опис розкриває його зміст та пояснює контекст. Основне завдання опису – мінімізувати «бульбашки» діалогів, щоб розвантажити зображення та залишити на ньому ключові фрази.

Заключний етап полягає у роботі з персонажами, тобто у вдалому виборі їхнього місця на кадрі, зображенні емоцій, дій, розстановці «бульбашки» діалогів (особлива увага на мінімізації їхньої текстової складової). Важливо пам'ятати, що комікси відносять до візуальних інструментів, тому вони не можуть бути перенавантажени текстом.

Для реалізації інтерактивної частини наш вибір зупинився на платформі StoryboardThat. Це зручний конструктор з інтуїтивно зрозумілим інтерфейсом, який містить великий набір сцен, де відбувається подія, а можливість додавати візуальні елементи відповідно до сюжету (меблі, предмети побуту тощо) та великий каталог персонажів робить його ефективним інструментом для візуалізації освітніх історій у вигляді коміксу. Також однією з переваг сервісу вважаємо можливість створення власного героя, відображення його емоцій та рухів. Робота з усіма елементами відбувається за методом «drag-and-drop» (перетягування), що значно спрощує створення малювання.

Готові комікси здобувачі освіти завантажили окремими кадрами у форматі *.jpeg та розмістили на листі А3 відповідно до класичної моделі (2×2). Варто зазначити, що ми свідомо уникали розміщення фрагментів у креативних непропорційних рамках, оскільки вважаємо їх недоцільними у навчальних коміксах. На нашу думку, вони відволікають учнів від основного змісту графічної історії, з чим погодилися й здобувачі освіти.

Робота над створенням коміксів викликала у майбутніх вчителів пізнавальний інтерес, активізувала креативне та критичне мислення, а також посприяла формуванню навичок аналізу й узагальнення навчального матеріалу. Майбутні вчителі обирали різні теми, однак найбільше було робіт, присвячених актуальним на сьогодні темам з громадянської освіти: «Маніпулятивний вплив медіа» і «Критичне сприйняття та протидія маніпуляціям мас-медіа». Основні їх завдання полягали у ознайомленні учнів через графічну історію з типами маніпуляцій у медіа, розвиненні навички перевірки інформації та її критичного аналізу, формуванні здатності відстежувати маніпулятивні прийоми у різних джерелах, підвищенні медіаграмотності та свідомому ставленні до інформаційного середовища. Зауважимо, що в цілях економії часу підгрупам було дозволено застосовувати штучний інтелект для створення сюжетних ліній. Однак, з досвіду роботи, робимо висновок про необхідність редагування згенерованих історій, адже не завжди вони розкривали основний зміст завдання. Часто студенти дописували власні репліки та виправляли діалоги, що робило історію більш цілісною та зрозумілою для підліткової аудиторії. Наведемо приклад однієї з таких робіт (Рис. 2).

Дидактичну цінність пропонованого коміксу вбачаємо у його здатності моделювати реальну життєву ситуацію, викликати емоційний відгук, стимулювати дискусію, формувати критичне ставлення до інформації. Причому комікс у наведеній методиці виступає проблемно-діалогічним інструментом, що забезпечує активну позицію учня та сприяє формуванню однієї з найважливіших громадянських компетентностей – медіаграмотності.

По завершенню створення графічних історій серед здобувачів вищої освіти історичного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка предметних спеціальностей «Середня освіта (Історія)» та «Середня освіта (Історія та громадянська освіта)» було проведено анонімне опитування, яке відбулося 24-25 листопада 2025 р. В опитуванні взяли участь 42 студенти. Зазначимо, що до вибірки були залучені здобувачі освіти різної статі віком 19–21 років, при цьому гендерні і вікові аспекти не розглядалися як дослідницькі змінні. Опитування мало описово-аналітичний характер і включало закриті запитання, спрямовані на виявлення ставлення студентів до використання коміксів як дидактичного інструменту та готовності застосовувати їх у майбутній професійній діяльності. Участь в анкетуванні здійснювалася на добровільних засадах, респонденти

були поінформовані про мету дослідження, анонімність відповідей та можливість відмови від участі на будь-якому етапі, що забезпечувало дотримання основних етичних принципів дослідження. Його результати засвідчили позитивне ставлення майбутніх фахівців до створення та використання подібних візуальних матеріалів на уроках з громадянської освіти. Зокрема, відповідаючи на запитання «Чи вважаєте комікси ефективним засобом для вивчення тем на уроках громадянської освіти?» позитивну відповідь надали 28 осіб (67%), що становить більшість вибірки. Ще 12 здобувачів (29%) відповіли «частково», та відповідь «ні» обрали лише 2 здобувачі (4%), що є незначним показником у загальній структурі відповідей. Наступне запитання «Чи розглядаєте перспективу застосування коміксів у майбутній професійній діяльності?» визначало готовність майбутніх вчителів інтегрувати інноваційний візуальний метод у власну методичну практику. Серед респондентів 22 студенти (52%) висловилися «так», 18 (44%) – «частково», і лише 2 (4%) дали відповідь «ні». Отримані відповіді підтвердили зацікавленість здобувачів вищої освіти у запропонованій формі роботи та у використанні її результатів на майбутніх уроках. Узагальнені результати наведено на діаграмі (Рис. 3) [8, с. 188].

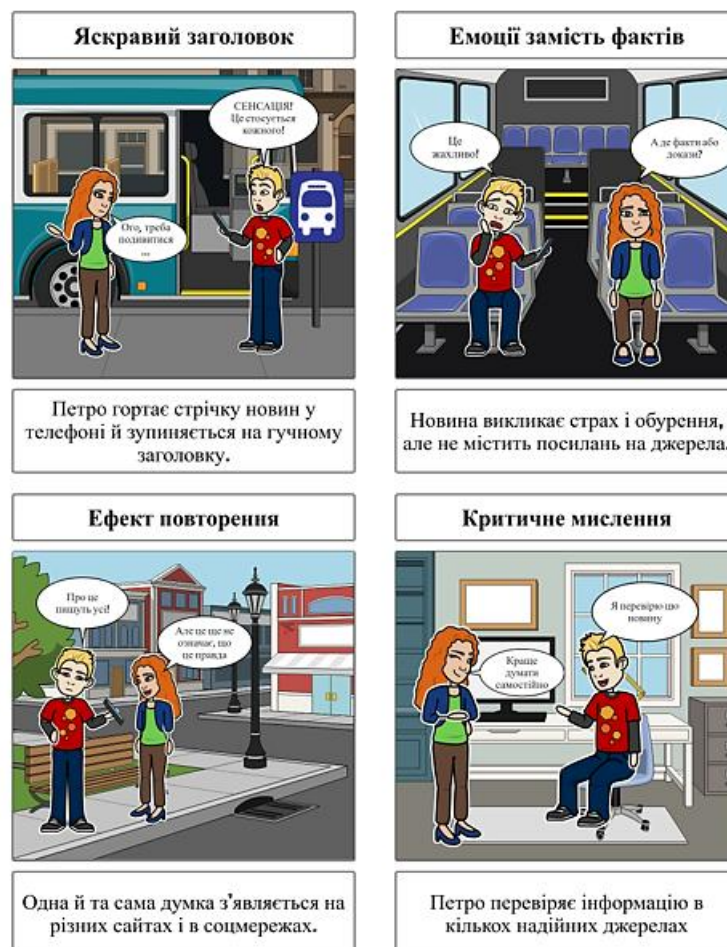

Рис. 2. Комікс «Клікни та перевір» (на прикладі конструктора StoryboardThat)

Рис. 3. Результати опитування

Аналіз відповідей на обидва запитання засвідчує певну закономірність: здобувачі, які вважають комікси ефективним засобом для вивчення тем з курсу громадянської освіти, здебільшого також розглядають можливість їх застосування у майбутній професійній діяльності. Це підтверджує не лише позитивне сприйняття методики використання коміксів, а й відкриває її потенціал як педагогічного інструменту. Проведене опитування свідчить, що обраний метод подання інформації важливо вивчати майбутнім фахівцям, оскільки вони розглядають його не лише як ілюстративний матеріал, але й повноцінний інноваційний дидактичний ресурс, який планують інтегрувати в освітній процес.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Дослідження коміксу як дидактичного інструменту у викладанні громадянської освіти є актуальним з огляду на запити сучасної освіти, необхідність модернізації методичного інструментарію вчителя та потребу формування активної, свідомої та відповідальної громадянської позиції учнів. На нашу думку, комікси варто розглядати як повноцінний дидактичний ресурс, який поєднує теорію і практику, формує широкий спектр компетентностей, відкриваючи якісно нові можливості для викладання громадянської освіти. Зазначені результати анонімного опитування здобувачів вищої освіти як майбутніх фахівців-практиків лише підтверджують актуальність інтеграції візуальних методик у підготовку майбутніх вчителів, особливо в умовах цифровізації освіти.

Перспективним є подальше поглиблення теоретичного обґрунтування коміксу як дидактичного феномену в системі громадянської освіти, зокрема визначення дидактичних умов ефективного застосування графічних історій на різних етапах уроку, створення типології коміксів (інформаційні, проблемні, дискусійні, рефлексивні), розробка методичних рекомендацій для вчителів щодо створення й використання авторських робіт. Загалом, подальші дослідження в цій сфері можуть сприяти оновленню методики громадянської освіти, підвищенню її практичної спрямованості та відповідності сучасним освітнім викликам. Комікс має потенціал стати повноцінним інструментом формування громадянської компетентності учнів.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Джерела фінансування. Дослідження не отримувало зовнішнього фінансування.

Доступність даних. Це дослідження не передбачало використання окремих наборів даних.

Використання засобів штучного інтелекту (ШІ). Під час підготовки цієї роботи автори не використовували інструменти штучного інтелекту.

Список використаних джерел

1. Вострякова Н. В. Використання коміксу у навчально-виховному процесі. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2013. № 13(1). С. 226-233. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2013_13\(1\)_35](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2013_13(1)_35)
2. Гудошник О. Комікс як інструмент сучасної наукової комунікації. *Communications and Communicative Technologies*. Дніпро: Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, 2022. Вип. 22. С. 54-60. <https://doi.org/10.15421/292206>
3. Деркачова О. С. Дидактичний комікс: інноваційний підхід у підготовці майбутніх вчителів. *Українські студії в європейському контексті*. 2024. № 9. С. 110-117. URL: http://obrii.org.ua/usec/storage/article/Derkachova_2024_110.pdf
4. Лавренова М. Практичне застосування коміксів на заняттях мовно-літературної освітньої галузі. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2020. Вип. 1. С. 41-46. <https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-1-41-46>
5. "Некласична" українська класика: твори шкільної програми тепер доступні у вигляді коміксів (2023). *Офіційний сайт НУШ*. URL: <https://nus.org.ua/2023/10/23/neklasychna-ukrayinska-klasyka-tvory-shkilnovi-programy-teper-dostupni-u-vyglyadi-komiksiv/>
6. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
7. Остапенко Л. П., Соловійова О. К. Дидактичний потенціал коміксів. 2014. С. 121-126. URL: https://elib.institutemvd.by/jspui/bitstream/MVD_NAM/1817/1/Ostapenko.pdf
8. Пігович І., Юга О. Дидактичний потенціал коміксів: підготовка майбутніх учителів з громадянської освіти. *Наукова діяльність як шлях формування професійних компетентностей майбутнього фахівця (НПК-2025): матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 4-5 грудня 2025 р., м. Суми, Україна*. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2025. С. 187-188.
9. Соснюк О. П., Остапенко І. В. Креолізовані тексти (комікси) як засіб активізації національної та громадянської самоідентифікації молоді. *Український психологічний журнал*. 2019. №1(11). С. 191-203. [https://doi.org/10.17721/upj.2019.1\(11\).14](https://doi.org/10.17721/upj.2019.1(11).14)

References

1. Vostriakova N. V. Vykorystannia komiksu u navchalno-vykhovnomu protsesi [The use of comics in the educational process]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky*. 2013. № 13(1). S. 226-233. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2013_13\(1\)_35](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2013_13(1)_35) (in Ukrainian)
2. Hudoshnyk O. Komiks yak instrument suchasnoi naukovoï komunikatsii [Comics as a tool of modern scholarly communication]. *Communications and Communicative Technologies*. Dnipro: Dniprovskiy natsionalnyi universytet imeni Olesia Honchara, 2022. Vyp. 22. S. 54-60. <https://doi.org/10.15421/292206> (in Ukrainian)
3. Derkachova O. S. Dydaktychnyi komiks: innovatsiyni pidkhid u pidhotovtsi maibutnikh vchyteliv [Didactic comics: An innovative approach in the training of future teachers]. *Ukrainski studii v yevropeiskomu konteksti*. 2024. № 9. S. 110-117. URL: http://obrii.org.ua/usec/storage/article/Derkachova_2024_110.pdf (in Ukrainian)
4. Lavrenova M. Praktychne zastosuvannia komiksiv na zaniattiakh movno-literaturnoi osvithoi haluzi [Practical application of comics in classes of the language and literature educational field]. *Pedahohichni innovatsii: idei, realii, perspektyvy*. Kyiv: Instytut obdarovanoi dytyny NAPN Ukrainy, 2020. Vyp. 1. S. 41-46. <https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-1-41-46> (in Ukrainian)
5. "Neklasychna" ukrainska klasyka: tvory shkilnoi prohramy teper dostupni u vyhladi komiksiv []. *Ofitsiyni sait NUSH*. 2023. URL: <https://nus.org.ua/2023/10/23/neklasychna-ukrayinska-klasyka-tvory-shkilnoyi-programy-teper-dostupni-u-vyglyadi-komiksiv/> (in Ukrainian)
6. Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly ["Non-classical" Ukrainian classics: Works from the school curriculum are now available in comic format]. 2023. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (in Ukrainian)
7. Ostapenko L. P., Soloviova O. K. Dydaktychnyi potentsial komiksiv [New Ukrainian School. Conceptual principles of secondary school reform]. 2014. S. 121-126. URL: https://elib.institutemvd.by/jspui/bitstream/MVD_NAM/1817/1/Ostapenko.pdf (in Ukrainian)
8. Pihovych I., Yuha O. Dydaktychnyi potentsial komiksiv: pidhotovka maibutnikh uchyteliv z hromadianskoi osvity [Didactic potential of comics]. *Naukova diialnist yak shliakh formuvannia profesiinykh kompetentnostei maibutnoho fakhivtsia (NPK-2025): materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, 4-5 hrudnia 2025 r., m. Sumy, Ukraina*. Sumy: SumDPU im. A. S. Makarenka, 2025. S. 187-188. (in Ukrainian)
9. Sosniuk O. P., Ostapenko I. V. Kreolizovani teksty (komiksy) yak zasib aktyvizatsii natsionalnoi ta hromadianskoi samoidentyfikatsii molodi [Creolized texts (comics) as a means of activating national and civic self-identification of youth]. *Ukrainskyi psykholohichniy zhurnal*. 2019. №1 (11). S. 191-203. [https://doi.org/10.17721/upj.2019.1\(11\).14](https://doi.org/10.17721/upj.2019.1(11).14) (in Ukrainian)

/ Матеріал надійшов до редакції: 05.02.2026 р. / Прийнято до друку: 09.03.2026 р. / Опубліковано: 31.03.2026 р. /

